(SA)

M Ö T E

i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

tirsdag den 20. januar 1976 kl. 9.00

Mötet ble ledet av komiteens nestformann, Lars Korvald.

Til stede var: Per Borten, Trygve Bratteli, Asbjörn Haugstvedt, Lars Korvald, Odd Lien, Aase Lionæs, Otto Lyng, Kåre Stokkeland, Paul Thyness, Kåre Willoch, Berit Ås, Guttorm Hansen, Rolf Fjeldvær, Berge Furre, Valter Gabrielsen, Arnt Hagen, Harry Hansen, Gunnar Alf Larsen, Arne Nilsen, Johan A. Vikan, Asbjörn Sjöthun (for Tor Oftedal), Lars T. Platou (for Per Hysing-Dahl), Torstein Tynning (for Svenn Stray), Kolbjörn Stordrange (for Håkon Kyllingmark), Anton Skulberg (for Erland Steenberg) og Sverre L. Mo (for Jakob Aano).

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Bernt Stangholm.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Statsminister Odvar Nordli, utenriksminister Knut Frydenlund og statsråd Inger Louise Valle, Justisdepartementet.

Följende embetsmenn ble gitt adgang til mötet: Ministerråd Olav Bucher-Johannessen og ekspedisjonssjef Kjeld Vibe, begge fra Utenriksdepartementet.

D a g s o r d e n

Utenriksministeren redegjör om situasjonen vedrörende Svalbard.

FUNG. FORMANN: Mötet er innkalt etter anmodning fra utenriksministeren, som vil redegjöre om situasjonen vedrörende Svalbard. Jeg gir ordet til utenriksministeren.

(SA) UTENRIKSMINISTER KNUT FRYDENLUND: I den senere tid har Sovjetunionen kommet med enkelte utspill på Svalbard, som ser ut til å innebære en utvidelse av aktiviteten, og som til dels har skjedd på en noe egenmektig måte. Det at det skjedde så umiddelbart etter stortingsdebatten om norsk svalbardpolitikk med de konklusjoner som fremkom der, kan være et tilfelle, men det kan også være et svar fra sovjetisk side på både Regjeringens opplegg og på stortingsdebatten. Dersom disse utspill er Sovjetunionens svar, kan det være en viss grunn til bekymring, fordi det da kan tyde på at Sovjetunionen ikke er villig til å avfinne seg med den svalbardpolitikk som norske myndigheter legger opp til.

De sovjetiske utspill vi har hatt i den senere tid, har alle - bortsett fra ett - tilknytning til flyplassen. Sovjetunionen har alltid tillagt denne flyplass vesentlig betydning, fra opprinnelig kraftig motstand mot at flyplassen skulle bygges, over mellomstadiet med forslag om felles flyplass, til motstrebende godtakelse av vedtaket av 1971 om å bygge en slik flyplass.

De sovjetiske utspill jeg her vil komme inn på, er for det förste den tvisten som er oppstått om boligene til Aeroflots flyplassrepresentasjon. For det andre er det forsök fra Aeroflot på forskjellige måter på å presse seg til större rettigheter på flyplassen enn avtalene hjemler. Det tredje punkt er den melding vi har fått om at Sovjetunionen önsker å stasjonere en såkalt internasjonal vitenskapelig ekspedisjon på 40 mann og 2 fly på flyplassen, og det fjerde punkt er en antydning vi har fått om at Sovjetunionen akter å etablere en fiskeriindustri i Coles-bukta.

Når det gjelder boligsaken, har den vært omtalt nokså utförlig i pressen. Det det her dreier seg om, er en tvist om forståelsen av en kontrakt som er inngått mellom Luftfartsdirektoratet og Aeroflot. Kontrakten sier at de hybler som er stilt til disposisjon for Aeroflot, bare skal være for én person, mens Aeroflot allerede i november i fjor gjorde kjent at de aktet å bruke hyblene som familieleiligheter og bad om å få ekstrautstyr. Dette ble avslått fra norsk side under henvisning til kontrakten og at også russerne måtte akseptere den regel som gjelder for den norske befolkning i Longyearbyen, nemlig at en hybel bare kan bebos av én person.

Aeroflots representanter sa at de ville ta denne saken opp med de norske myndigheter i Oslo. Noe mer hörte vi imidlertid ikke fra sovjetisk side för et sovjetisk fly ankom lillejulaften til Svalbard med fire hustruer og diverse utstyr, bl.a. da fire dobbeltsenger. Sammen med ektefellene kom også en delegasjon fra Moskva,

(SA) som var ledet av en mann fra Utenriksministeriet. Og trass i protester både fra sysselmannen og lufthavnsjefen flyttet hustruene inn i ektefellenes énmannshybler.

Denne saken ble behandlet på et möte i Polarutvalget 7. januar, og her var det enighet om at den sovjetiske handlemåte innebar et klart kontraktsbrudd, og at det var viktig for det fremtidige forhold til russerne på Svalbard at en fra norsk side ikke aksepterte den sovjetiske egenmektighet.

I henhold til avtale mellom Luftfartsdirektoratet og Aeroflot skal alle tvister mellom partene sökes löst i minnelighet gjennom forhandlinger, og det var dette man fra norsk side antok at russerne var innstilt på, da vi i november i fjor fikk beskjed om at saken ville bli tatt opp i Oslo.

Denne avtalen sier videre at dersom partene ikke blir enige i minnelighet, "kan saken bli löst ved voldgift i samsvar med norsk lovgivning". Sakens juridiske side har vært forelagt regjeringsadvokaten, som fremholder at en eventuell rettsavgjörelse må skje i samsvar med norsk rett, at dette er forutsatt i avtalen, og at det da etter hans oppfatning foreligger kontraktsbrudd fra sovjetisk side.

Polarutvalget anmodet Utenriksdepartementet om å ta saken opp med den sovjetiske ambassade i Oslo, og det skjedde fredag forrige uke i en samtale med den sovjetiske chargé d'affaires. Ambassadören har vært borte i flere uker nå - vel, hans far döde for en tid siden. Vi har stadig fått beskjed om at han skal komme tilbake, men det utsettes stadig.

Under samtalen med den sovjetiske chargé d'affaires fikk jeg inntrykk av at han hadde en viss forståelse for den bekymring jeg gav uttrykk for, nemlig for at denne saken kunne få en uheldig innvirkning på de alminnelige norsk/sovjetiske forbindelser, og at det saken gjaldt, var tvist om en kontrakt og hvordan den skulle behandles. Jeg gav uttrykk for at norske politiske myndigheter ikke önsket å gripe inn i private avtaler som var inngått mellom Luftfartsdirektoratet og Aeroflot, men at vi var tvunget til det i dette tilfelle, fordi Aeroflot hadde satt til side de avtalemessige fremgangsmåter som avtalen inneholdt om lösning av tvister.

Jeg fremholdt også at denne saken kunne skape problemer for vårt bilaterale forhold og forholdet mellom den norske befolkning i Longyearbyen og Aeroflots representasjon, og at Sovjetunionen neppe kunne være tjent

(SA) med dette. Jeg henstilte til ham å underrette myndighetene i Moskva om saken, slik at vi kunne komme tilbake til de avtalte fremgangsmåter.

Det var altså boligsaken. Chargé d'affaires'en noterte nöyaktig ned det vi hadde av konkrete ankepunkter om prosedyreovertredelse, og han lovet å underrette Moskva.

Vi har også andre sovjetiske fremstöt i forbindelse med flyplassen. Den norske lufthavnsjefen på Svalbard får stadig forespörsler om ytelser som innebærer utvidelse av de rettigheter som Aeroflot ifölge inngåtte kontrakter skal ha. Det gjelder forespörsler bl.a. om adgang til å innföre ekstrautstyr til sovjetiske fly og ökt plass til utstyret.

En tredje sak gjelder en anmodning for noen dager siden gjennom Aeroflots stasjonssjef om husrom og kost for en vitenskapelig ekspedisjon på 40 medlemmer, som angivelig skulle være internasjonal, og som skulle operere fra Longyearbyen og ha to fly til disposisjon. Ekspedisjonen skulle ankomme Svalbard mars/april i år, og oppholde seg på flyplassen i to måneder.

Fra norsk side kjenner vi overhodet ikke noe til denne ekspedisjonen. I norske vitenskapelige kretser kjenner man ikke til saken, selv om russerne sa at norske forskere også skulle være med.

Hvis den sovjetiske anmodning blir tatt til följe, vil dette innebære full beslagleggelse i lang tid fremover av den overnattingskapasitet vi har på flyplassen - det er anmeldt 40 personer, og det er 40 senger som står til disposisjon. Dertil ville flyging med de flyene som det er planlagt å ha der - det er store 4-motorsmaskiner som er meget langtrekkende, som kan ta opptil 110 passasjerer, og som også brukes av det sovjetiske flyvåpen til elektronisk etterretning - innebære en vesentlig belastning på det norske flyplasspersonalet.

Denne anmodning er foreläpig avslått. Vi har bedt lufthavnsjefen meddele Aeroflot at vi ikke kunne imötekomme anmodningen om 40 personer på hotellet, fordi dette skal være reservert for transittpassasjerer - både norske og sovjetiske - og norske tjenestemenn på offentlige oppdrag på Svalbard. Det ble også tilföyet at norske myndigheter overhodet ikke har kjennskap til ekspedisjonen, og at stasjonering av en slik ekspedisjon på flyplassen reiser en hel del spörsmål som eventuelt må tas opp med myndighetene i Oslo.

Lufthavnsjefen fikk samtidig beskjed om ikke å gjöre kjent at saken hadde vært behandlet i Utenriks-

(SA) departementet i Oslo. Vi er interessert i så langt som mulig å holde disse sakene på det administrative plan der de hörer hjemme. Vi regner imidlertid med at russerne på sin side er interessert i å kjöre dette opp på det politiske plan. Vi må derfor regne med at den blir tatt opp på det offisielle plan, og da vil vi måtte vurdere nærmere hva vi skal gjöre. På det nåværende tidspunkt har vi altså som sagt avvist forespörselen, med den praktiske begrunnelse at hotellet ikke kan disponeres og beslaglegges for dette formål.

En ytterligere sak er at jeg har fått beskjed fra sysselmannen om at russerne nå tar sikte på å utvikle en fiskeriindustri på Svalbard, i förste rekke for å dekke lokalbefolkningens behov for fisk. Det er hensikten å stasjonere to trålere og bygge opp et fryserianlegg i Coles-bukta, som ligger mellom Barentsburg og Longyearbyen.

Dette er noe som russerne etter Svalbard-traktaten har full rett til. Hvorvidt det er begynnelsen til större prosjekter, er vanskelig å si, men det kan være en innledning til en opptrapping av annen virksomhet enn gruvedrift. Det kan være uttrykk for et önske fra sovjetisk side om å beholde det nåværende relative forhold mellom sovjetisk og norsk befolkning og virksomhet, som russerne nå kanskje ser truet på grunn av Svea-prosjektet.

Jeg sa innledningsvis at dersom disse forskjellige skritt som er tatt fra russisk side, er svar på behandlingen av Svalbard her i Stortinget, vil vi sannsynligvis stå overfor en del vanskeligheter. Men enten det er det, eller det er tilfeldigheter, er det fra norsk side all grunn til å stå fast mot press og stoppe den aktivitetsökning som det ikke er klar avtalemessig dekning for.

OTTO LYNG: Jeg har et par kommentarer til tre av sakene her. Uansett om det er prövestener fra sovjetisk side eller ikke, tror jeg i hvert fall at man kan trekke visse konklusjoner på henholdsvis sak 1, 3 og 4.

La meg ta den siste saken först, nemlig oppstarting av fiskeriindustri i et område hvor de allerede er. I henhold til Svalbard-traktaten er det vel meget vanskelig å unngå å gi en tillatelse til det innen rimelig tid. Jeg kan ikke se det annerledes. Hvis jeg tar feil, beklager jeg det, men jeg kan ikke forstå at det lar seg gjöre.

Når det gjelder saken om hustruene til de seks personer som vi har gitt tillatelse til å operere på flyplassen i Longyearbyen i forbindelse med russisk fly-

(SA) virksomhet, er den i og for seg mye enklere, all den stund tillatelsen knytter seg til en konkret kontrakt inngått mellom de sovjetiske og norske myndigheter. Så vidt jeg forstod på utenriksministeren, og som det også har kommet frem i pressen, er dette at man har tatt med fem hustruer ytterligere - for å si det slik - et kontraktsbrudd.

Jeg trodde opprinnelig at man kunne löse saken ved å heve kontrakten uten noe annet skritt, eventuelt etter å ha gitt sovjetrusserne en rimelig frist til å frakte overflödige personer fra Longyearbyen. Nå forstår jeg det slik at det er med en klausul i kontrakten som sier at tvister skal löses ved voldgift underlagt norske rettsbestemmelser. Da er mitt personlige råd - og det er jo personlige råd man gir i denne forsamling - at man så snart som mulig dersom russerne ikke etterlever kontrakten, går til de nödvendige skritt for å få kontrakten prövd ved voldgift. Og så vidt jeg kan forstå, kan det ikke gi noe annet resultat enn at russerne bare får beholde det mannskap som de kontraktsmessig har rett til.

Det tredje spörsmålet gjaldt vitenskapelig aktivitet. Hvis man ser det isolert - vitenskapelig isolert aktivitet - må man vel ha lov å si at det også må ses i lys av Svalbard-traktatens bestemmelser, slik at slike aktiviteter i sin alminnelighet er hjemlet for enhver nasjon som er signatarpart i traktaten. Men det må, så vidt jeg skjönner - og nå har jeg jo studert denne Svalbard-traktaten og bestemmelsene der nokså nöye - være opp til norske myndigheter å bestemme og se til i hvilken utstrekning, på hvilket tidspunkt og på hvilken måte det praktisk kan la seg gjennomföre i henhold til det regelverk som vi ellers har gjeldende for Svalbard.

Og når det er så mange praktiske konsekvenser knyttet til prosjektet - jeg tenker både på det tidsmessige, på det store antallet som det er lagt opp til, og på innkvarteringsmuligheter som vi i realiteten ikke har utover det vi trenger fra norsk side, og kanskje også det moment at man må ha to större fly med avansert elektronikk, som igjen i sin tur kanskje nödvendiggjör ekstrautstyr på flyplassen - kan ikke jeg se annet enn at vi med full hjemmel på nåværende tidspunkt kan avslå at en slik ekspedisjon kommer i gang i löpet av to måneder, med begrunnelse i det regelverk vi har, og med begrunnelse i de mange praktiske vanskeligheter som må löses også fra norsk side, som i löpet av et slikt tidsrom ikke lar seg löse.

(SA) Jeg kunne kanskje, selv om det ikke har noe med saken å gjöre, antyde at det fra norsk side når det gjelder vitenskapelig aktivitet av större omfang, kunne kjöres etter den linje at man gjerne pröver å komme frem til en ordning slik at denne ble koordinert under kontroll og ledelse av Norsk Polarinstitutt. Dette som jeg nå sa, var en sidebemerkning, men det kan jo være et ledd i et forhandlingsopplegg og en trenering på linje med den som russerne er eksperter i.

I alle fall, og det får være min forelöpige sluttbemerkning, tror jeg man skal anse samtlige saker som prövesaker fra sovjetisk side og behandle dem deretter. Det vil altså si at min oppfatning er den at de må löses på en slik måte at Norge bruker og håndhever de rettigheter vi har etter Svalbard-traktaten, som suverenitetsinnehaver i sin ytterste konsekvens. I motsatt fall tror jeg at man har tapt igjen det terreng som man har lagt opp til i henhold til den nye svalbardpolitikk, og faktisk også den holdning man spesielt det siste året vel har prövd å innta overfor Sovjetsamveldet.

Det er de råd som jeg på det innstendigste önsker må bli fulgt i denne saken.

PER BORTEN: Jeg synes totalinntrykket av det bilde utenriksministeren tegnet, ikke er helt hyggelig. Særlig saken lillejulaften tyder på at russerne har valgt å forsöke å sette oss overfor fullbyrdede kjensgjerninger, i strid med inngåtte avtaler og muligens for å pröve alvoret i Norge på bakgrunn av de uttalelser som falt i den debatten vi hadde om Svalbard for nylig. Slik sett var den måten de gjorde det på lillejulaften, veldig godt utspekulert. Jeg har allerede lagt merke til at opinionen i Norge forstår ingenting av at ikke russerne skal få ha koner med, og det er jo rimelig. Og slik sett har det vært godt utspekulert psykologisk det hele.

Det jeg gjerne vil spörre om, er om den instruks sysselmannen har, er helt klar, og om man fulgte den instruksen.

Jeg la merke til at utenriksministeren sa at sysselmannen protesterte, men at de flyttet inn likevel. Jeg vet ikke hvordan instruksen er på det punkt, men det forekommer meg at fra norsk synspunkt hadde det enkleste vært at man hadde anvendt den makt man har som politi, og sagt: Beklager, men jeg har ikke anledning til å la dere komme i land på Svalbard flyplass og flytte inn i strid med kontrakten! Dette er litt uklart for meg; det er derfor jeg stiller spörsmålet.

(SA) BERGE FURRE: Eg synest det måtte vera rimeleg å möta kvar av desse sakene på ein sakleg og praktisk måte på grunnlag av traktaten og på grunnlag av rimeleg vett og forstand, ut frå önsket om eit godt granneforhold til Sovjet, og at ein ikkje skal sjå press og trugsmål der det ikkje er nödvendig å sjå det.

Vitskapeleg aktivitet kan ikkje vera så farleg. Det er sjölvsagt at ein må finna ut kva slag vitskapeleg ekspedisjon det er tale om, men det er i hög grad rimeleg at det blir drive vitskapeleg aktivitet i polområda med utgangspunkt på Svalbard. Ein må sjå å finna ut kva slag ekspedisjon det er tale om, og ein må krevja at i den grad ekspedisjonen nyttar norske lokalitetar, må han halda seg innanfor det omfang dei gjev rom for. Men det kan ikkje vera rett å leggja opp ein politikk som legg vanskar i vegen for seriös forskning.

Når det gjeld lufthamnsjefens problem med teneste utover traktaten, er det vanskeleg å vurda kva som ligg bak der. Det er vel også rimeleg at slike spörsmål blir löyste med velvilje innanfor traktaten på rimeleg måte så langt råd er.

Og fisk bör dei vel få lov til å eta, dei som andre.

Det eg er noko bekymra for her, er desse konene med dei fire dobbeltsengene. Det er nokså utspekulert, og det er ei lei sak for Norge dette. Eg må seia at dersom denne saka ikkje blir löyst på ein rimeleg måte, ser eg ikkje med glede fram til karikaturteikningane i internasjonal presse. Eg må seia at det var önskjeleg om ein kunne finna ei minneleg ordning der, og at ein valde ei anna sak som prövesak for den norske vilje til å stå fast på sine rettar på Svalbard. Denne saka er ikkje god å prosedera, iallfall ikkje når ein står overfor ein internasjonal opinion. Det er kanskje endå vanskelegare enn å stå overfor den norske opinionen.

Utanriksministeren nemnde i parentes at ein skulle ha plass til to större fly der, som kan drive elektronisk etterretning frå Svalbard. Eg kunne ha hug til å spörja: Er ikkje dette problematisk i forhold til traktaten? Det er vel her snakk om militær aktivitet, eller noko i nærleiken av militær aktivitet?

FUNG. FORMANN: Har utenriksministeren noen svar på det som er fremkommet?

(BW) UTENRIKSMINISTER KNUT FRYDENLUND: Jeg vil da gjerne ta det siste først, det som Berge Furre sa.

Vi aner ikke om russerne vil drive elektronisk etterretningsvirksomhet, men med de flyene vil de kunne være i stand til å gjøre det. Hvis jeg uttrykte meg uklart der, beklager jeg det. Jeg ville bare ha sagt at de med den flytypen det her er tale om, er i stand til det.

Både Lyng og Berge Furre var inne på spørsmålet om sovjetisk fiskeindustri på Svalbard. Det er klart at vi etter traktaten ikke har adgang til å nekte det. Jeg bare nevnte det som et eksempel på at vi her kan stå overfor en opptrapping av sovjetisk virksomhet, uten at vi vet om det er slik.

Når det gjelder dette med ektefellene, er det klart at det er den vanskeligste saken, og det er ikke en sak vi ville ha valgt som prøvesak for å markere "hit, men ikke lenger". Men nå er saken der, og vi må håndtere den. Det var russerne som valgte den saken.

Det som vår argumentasjon har gått på inntil nå, både på det administrative plan, fra Utenriksdepartementets side og fra min egen side, har ikke vært at disse ektefellene nå må ut med en gang, men at russerne her ikke har fulgt den avtalefestede prosedyre for slike tilfeller, og at det for oss er det som er saken. Det viktigste er altså ikke konene på Svalbard, men at det her er et eksempel på at russerne har overtrådt en avtale om en viss prosedyre som skal følges.

Når det gjelder spørsmålet om vitenskapelig aktivitet, gjelder det samme her som for fiskeindustri; det er traktatmessig adgang til slik aktivitet. Vår instruks til lufthavnsjefen om å si nei i dette tilfellet, var da ikke rettet mot den vitenskapelige aktivitet, men mot den praktiske formen denne hadde fått, som ikke lot seg kombinere med driften av flyplassen og med overnattingsmulighetene og det de var bygget for.

Når det gjelder det konkrete spørsmål fra representanten Borten om sysselmannens instruks, vil jeg gjerne be om at justisministeren får svare på det.

FUNG. FORMANN: Vær så god, justisministeren har ordet.

(BW) STATSRÅD INGER LOUISE VALLE: Det er for så vidt ikke gitt noen generell instruks til sysselmannen som gir alminnelige regler for slike forhold. Men sysselmannen var i kontakt med lufthavnsjefen, som da fikk beskjed om å søke å holde hustruene borte uten å skape for mye dramatikk. Men forholdet er altså at man fysisk - for å si det slik - egentlig ikke kan sende dem ut uten en voldgiftsavgjørelse, uten en rettsavgjørelse.

FUNG. FORMANN: Borten får ordet til replikk.

PER BORTEN: Gjelder dette alle personer, uansett nasjonalitet, som kommer dit uønsket eller som det ikke er plass for, f. eks. journalister eller pressen? Eller er det en spesiell avtale med russerne om at man skal gå om voldgift før de kan tilbakevises? Det høres litt merkelig ut.

STATSRÅD INGER LOUISE VALLE: Dette gjelder jo et forhold som er direkte regulert i avtalen. Nettopp dette at det ikke skal bo mer enn én person i disse hybelleilighetene, er jo noe som direkte er tatt inn i avtalen, og det forutsettes da - som utenriksministeren sa - en bestemt prosedyre hvis det oppstår problemer. Vi har iallfall tolket det slik at det her må en rettsavgjørelse til.

FUNG. FORMANN: Jeg har tegnet meg selv.

Jeg vil bare kort si at jeg er enig med utenriksministeren i at man her må stå fast. Med det mener jeg at man skal stå fast ved traktaten og de avtaler som måtte være inngått.

Det er klart at den førstnevnte sak her er en meget vanskelig og følsom sak, vanskelig å forklare opinionen osv. Men i den grad man kan gå tilbake til avtaler, må man forsøke å gjøre det helt klart for russerne at avtalen er slik og slik, og søke å komme fram til enighet - men da i hovedprinsippet etter som sakene måtte komme opp; vi må selvfølgelig ikke skape saker selv. Men i den grad slike spørsmål måtte komme opp som virkelige saker, må de behandles ut fra traktaten og eventuelle avtaler.

(BW) KÅRE WILLOCH: Jeg ser denne såkalte hustrusaken, som jeg forsiktigvis vil kalle ektefellesaken, i samme lys som utenriksministeren og svalbardsakenes ordfører og komiteens fungerende formann. Men jeg er også enig i at denne saken er uhyre vanskelig å sette på spissen, fordi vi neppe vil kunne få norsk opinion til å forstå det. Norsk opinion vil ha meget bred forståelse for ektefellers behov for å bo sammen. Og stilt overfor dette, må vi tenke gjennom hva vi blir konfrontert med dersom saken blir satt på spissen. Derfor vil jeg gjerne vite om man har noen mulighet for en løsning som innebærer at det kan bli plass for sovjetiske ektefeller på en måte som ikke er betenkelig for norske interesser.

Dette kan ikke jeg vurdere, for jeg kjenner ikke forholdene der oppe godt nok. Men jeg tror det vil være godt å ha dette spørsmål klarlagt før man bestemmer hvor hardt man vil kjøre denne saken.

Likevel er jeg helt enig i at vi må se disse sakene i sammenheng, se dem som deler av et mønster, og at vi må velge reaksjon ut fra ønsket om at den norske kontroll skal sikres så langt traktaten tillater det.

FUNG. FORMANN: Jeg er blitt gjort kjent med at det er et visst ønske om å få dette møtet avsluttet til kl. 9.45 hvis det er mulig.

LARS T. PLATOU: Jeg er enig med formannen i at vi må se det hele i et sammenhengende mønster. Men det er en annen sak jeg hadde lyst til å stille et spørsmål om, som kanskje hører med i det samme bilde.

Da vi var på Svalbard i sommer, fikk jeg inntrykk av en utbredt misnøye innen de norske myndigheter også med den såkalte postgangsaken, hvor russerne efter manges mening hadde gått lenger enn de hadde rettigheter til når det gjaldt sin egen postordning. Jeg vil gjerne spørre utenriksministeren om dette spørsmålet nu er løst, eller om det fortsatt er et stridsspørsmål mellom norske og sovjetiske myndigheter.

(BW) TRYGVE BRATTELI: Så vidt jeg skjønner, etter det som opplyses, dreier dette seg om spesialbygde hybelleiligheter til et begrenset antall mennesker som skal kunne bo på flyplassen. Antall russere på flyplassen er kjernen i dette og ikke spørsmålet om menn eller kvinner, ektefeller, papirløse ekteskap eller hva det nå måtte være. Og spørsmålet om hvilket antall mennesker russerne skulle ha på flyplassen, var hele tiden et av de vanskeligste under forhandlingene om deres rettigheter der. Dette antallet ble da begrenset til 5-6, som så vidt jeg skjønner, hvis det er så at de kommer med ektefeller alle sammen, nå blir doblet.

Dette var altså et konkret forhandlingspunkt under forhandlingene om russernes rettigheter i forbindelse med flyplassen, ikke i forbindelse med Svalbard generelt. De kan ta med seg så mange ektefeller de vil til Svalbard, men dette dreier seg om hvor mange som så å si skal kunne oppholde seg på flyplassen. Likevel er jeg helt enig i at en sak som akkurat denne med ektefellene blir ikke helt lett å forklare, selv om vi ved en voldgiftsdom vinner den rent juridisk.

Noe helt annet er - og nå skal jeg fatte meg i korthet; vi kan kanskje komme tilbake og gå inn på dette i en annen sammenheng: Min oppfatning etter behandlingen av Svalbardsaken er at vi i Norge bør gjøre oss klar over visse hovedpunkter av betydning for suverenitetsutøvelsen som vi skal være vaktsomme med. Men vi skal ikke drive med pirk i et område som Svalbard. Jeg tror det siste er en forutsetning for det første.

Det annet jeg gjerne vil si, er at vi er ikke interessert i å la oss vikle inn i et dårlig forhold til Sovjetsamveldet. Vi er tvert imot interessert i å ha et rimelig åpent forhold til Sovjetsamveldet generelt sett, på grunn av mange forhold. Derfor skal en også være varsom med å la seg provosere - og jeg holdt på å si at ikke minst hvis visse skritt er forsøksvise provokasjoner, skal en være veldig varsom med å la seg provosere; da gjelder det fremfor alt å holde hodet kaldt. Men hovedpunktet for meg ved håndteringen av saker av denne art er at en foretar en realistisk vurdering av hva som virkelig er hovedpunktet, det viktige spørsmålet i forbindelse med suverenitetsutøvelsen, og at en så lar alt pirk fare.

(BW) Jeg nevner også i denne sammenheng, selv om det ikke har noe med denne sak å gjøre, at jeg liker ikke at de har hatt sin ambassadør hjemme i det meste av den tiden han har vært utnevnt her. I virkeligheten var han uvanlig lenge hjemme også i fjor sommer. Og når det gjelder denne siste situasjonen, er det kommet relativt uventet at han nå har vært kalt hjem igjen og er der borte. Jeg bare stiller spørsmålet - kaster det ut i luften - om vi kanskje burde overveie fra norsk side nå å prøve å få luftet ut, hvis det er noe under utvikling her, og om vi kanskje burde friske opp igjen den i flere år hvilende innbydelse til utenriksminister Gromyko. Det er mye lettere å snakke "på toppen" om slikt som dette enn det er å snakke med mange av de andre.

OTTO LYNG: Jeg skal være kort. Først helt generelt: Når det gjelder forholdene på Svalbard og norsk holdning til de land som er deltagere i traktaten, synes jeg at et utgangspunkt skal være at inngåtte avtaler skal holdes uansett størrelsesorden og uansett hva man mener er smått eller stort. Det vil på sikt helt åpenbart gjøre det enklest å legge opp til en fast svalbardpolitikk. - Det var til det helt generelle.

Når det så gjelder spørsmålet om norsk opinion, som jeg også har tenkt en del på, er det jo en kjensgjerning at hvis man deler opinionen i to, så vil den norske opinion i Longyearbyen på Svalbard reagere voldsomt, fordi russerne her får rettigheter som nordmenn i Longyearbyen ikke har; for de får nemlig ikke flytte inn med ektefeller i slike boliger som er bygd av staten eller av det offentlige. Det er klare regler for det. Og det er helt åpenbart at kjennskap til dette har man iallfall i de kretser som har slektninger som har bopel på Svalbard. Man skal derfor heller ikke se bort fra det forhold at dersom man ikke gjør noe med dette, innfører man to sett regler, et sett gunstigere regler for sovjetrusserne og et mer restriktivt for den norske befolkning, og det teller også for meg.

PAUL THYNESS: Det er åpenbart at vi er tjent med et godt naboforhold til Sovjetsamveldet, ikke minst på Svalbard, og det er også åpenbart at vi ikke skal la oss provosere. På den annen side må jeg nok si at jeg har en viss følelse av at Sovjetsamveldet selv har en tilbøyelighet til å fortolke og praktisere traktater og avtaler de inngår, på en nokså firkantet måte, og må da ha en viss forståelse for at andre gjør det samme.

(BW) Jeg har også ervervet meg den oppfatning at en god del av våre problemer på Svalbard er oppstått ved at vi over årene har sett litt stort på en lang rekke små ting som til slutt adderer seg opp til en litt vanskelig situasjon. Så i og for seg tror jeg nok at vi skal være varsomme med å se for stort på det.

Jeg har ikke noen klar forståelse av hvor norsk opinion står i dette spørsmålet. Men at ektefeller skal bo sammen, er et synspunkt som vel har betydelig gjennomslagskraft. Men de behøver ikke nødvendigvis bo sammen på flyplassen. Og hvis en voldgiftsdom i favør av at de ikke har adgang til det, så følges opp med at de får innkvarteringsmuligheter andre steder hvor de kan ha sine ektefeller til stede, vil det kanskje kunne løse et problem som vel har plaget norsk opinion en del, nemlig det relativt store nærvær av sovjetborgere på selve flyplassen.

Ellers kan jeg ikke gi noe råd i en så vidt delikat og vanskelig sak. Men jeg hadde lyst til å spørre om det er noen mulighet for at vi i henhold til traktaten til enhver tid kan kreve å få inspisere de fly som russerne vil stasjonere der oppe med en vitenskapelig ekspedisjon, og om ikke en vennligsinnet inspeksjon av flyene kanskje ville dempe interessen noe for å stasjonere dem der.

FUNG. FORMANN: Det har samlet seg en del spørsmål. Vil utenriksministeren svare på dem nå?

(IS) UTENRIKSMINISTER KNUT FRYDENLUND: Jeg skal gjöre mitt beste.

Willoch spurte om man kunne löse dette ektefellespörsmålet på en måte som ikke ville komme på tvers av norske interesser. Det er klart at det er vanskelig nå å indikere hvilke lösninger som kan komme på tale. Thyness nevnte én, nemlig innkvartering andre steder der dette spörsmålet ikke ville beröre Longyearbyen. Jeg har ikke vært der oppe, men det er blitt meg fortalt at det tar vel 20 minutter med helikopter fra Longyearbyen til Barentsburg. Vel, det er en mulighet der. Men det som vi satser på i förste rekke, er at det jo antagelig må være i russernes interesse ikke å komme på kant med den norske befolkning på Svalbard. Det må være et vesentlig element i Sovjets politikk at det ikke oppstår stridigheter mellom de to folkegrupper der oppe. Og i denne saken, hvor det er en klar forskjellsbehandling i forholdet til Longyearbyens innbyggere, kan det oppstå skjevheter i lokalmiljöet som kan skape vondt blod. Jeg tror derfor det er mulig at russerne, ut fra egne interesser på sikt, kan bistå med å finne en lösning - selv om det her selvfölgelig er prestisje involvert fra begge sider.

Så var det det representanten Bratteli sa om at man ikke skulle drive med pirk. Jeg er enig i at denne saken kanskje delvis kan höre inn under denne kategori. Derfor er vi veldig opptatt av å söke å få saker av denne art inn i de kanaler der de hörer hjemme, og at vi ikke hver gang det oppstår en sak som denne, skal la den behandles av Utenriksdepartementet, med all den dramatikk det förer med seg. Vi gjorde det i denne ene saken fordi vi ville påpeke overtredelsen av fastlagte fremgangsmåter. Men vi vil söke så langt som mulig å holde saker på det administrative plan, altså i dette tilfelle mellom Luftfartsdirektoratet og Aeroflot.

Bratteli nevnte ambassadören. Han reiste riktignok hjem fordi hans far döde, men som sagt, han har vært borte i flere uker, og det kan jo ha flere grunner. Han er jo svigersönn av Grechko, så han er ikke noen smågutt i den indre sovjetiske krets.

Gromyko har en stående innbydelse til Norge, og den innbydelsen er blitt frisket opp igjen med visse mellomrom.

Så var det postgangsaken, som Platou nevnte. Jeg må si at jeg personlig ikke har satt meg særlig inn i den.

(IS) Men la meg generelt si at det som russerne i årenes löp har klart å skaffe seg av posisjoner på Svalbard, er det svært vanskelig å "rulle tilbake" over kort tid. Jeg har derfor nå sett det som den förste oppgave å hindre forsök på ytterligere utvidelse, og så får vi ta de andre sakene mer forsiktig.

STATSRÅD INGER LOUISE VALLE: Jeg kan gjerne föye til at dette spörsmålet har vært behandlet i Polarutvalget, og vi har innhentet uttalelse fra Postdirektoratet, som faktisk har fortolket det slik at denne praksis ikke er i strid med norsk postlov.

FUNG. FORMANN: Flere har ikke forlangt ordet.

Mötet hevet kl. 9.50.